Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură

Comisia Naţională a României pentru UNESCO

PLEDOARIE PENTRU PATRIMONIUL INTANGIBIL

Tradiții și meserii pe Lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial

© Ilie Tudorel

BUCUREȘTI 2019

Patrimoniul Cultural Intangibil – dimensiune fundamentală a culturii naționale și universale

Programul de participare „Pledoarie pentru patrimoniul intangibil – Tradiții și meserii pe Lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial" reprezintă o expresie elocventă a preocupării CNR UNESCO pentru o abordare echilibrată a problematicii specifice patrimoniului cultural material și imaterial.

Lista Patrimoniului Cultural Imaterial a intrat pe agenda Centrului Patrimoniului Mondial al UNESCO începând cu 2008, ca urmare a aplicării Convenției pentru Salvgardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, încheiată la Paris în 2003.

Prin această convenție, precum și prin preocupările sale unanim recunoscute pe întreaga planetă, UNESCO identifică patrimoniul cultural imaterial drept o componentă esențială și depozitar de diversitate culturală și expresie creativă. De mai bine de un deceniu, România, prin autoritățile naționale competente, și-a stabilit măsurile necesare asigurării unei prezențe notabile a tradițiilor, ritualurilor și evenimentelor festive, practicilor sociale, etc pe Lista reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității. În prezent, această listă cuprinde șapte elemente din România, cel mai recent fiind „*Mărțișorul – Practici tradiționale asociate zilei de 1 Martie*".

Prin eforturi și preocupări deosebite ale unor prestigioase instituții culturale din România, sunt în curs de finalizare și alte propuneri, cum sunt cele referitoare la „Ie" sau „Cămașa cu altiță", „Taraful tradițional", etc. Multe dintre aceste elemente susțin, în egală măsură, atât o identitate națională cât și una regională. Mă refer aici la faptul că, în formularea și susținerea unora dintre propuneri, s-a cooperat și se cooperează cu instituții din alte state sud-est europene: Moldova, Macedonia, Ucraina, Bulgaria, Serbia, etc.

De la această realitate am pornit inițiativa programului „Pledoarie pentru patrimoniul intangibil – Tradiții și meserii pe Lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial" și, cu sprijinul Școlilor Asociate UNESCO, am dezvoltat o dimensiune regională a proiectului. Prin conținutul său, acesta s-a constituit ca o tribună a dialogului intercultural în care diversitatea culturală și specificul național au contribuit la afirmarea Patrimoniului Cultural Imaterial, ca o dimensiune fundamentală a culturii naționale și universale.

Participanții au demonstrat, fără excepție, atașamentul și respectul față de diversitatea culturală și creativă a prestigioasei organizații, UNESCO. Totodată, s-au creat și consolidat punți noi de dialog, astfel încât România și cele șase state reprezentate în program să fie, în viitorul apropiat, și mai prezente în peisajul complex pe care îl reprezintă Patrimoniul Cultural Imaterial UNESCO.

Prof. Univ. Dr. Ani Matei
Secretar-General, Comisia Națională a României pentru UNESCO

PLEDOARIE PENTRU PATRIMONIUL INTANGIBIL
Tradiții și meserii pe Lista UNESCO
a Patrimoniului Cultural Imaterial

Mesajul Doamnei Sabine Detzel,
coordonator internațional al
Rețelei de Școli Asociate UNESCO (ASPnet)

Educația joacă un rol esențial în protejarea moștenirii culturale imateriale

Predarea și învățarea despre și cu ajutorul patrimoniului cultural intangibil este un punct de acces excelent la valorile UNESCO, care se află în centrul preocupărilor Rețelei de Școli Asociate UNESCO. Membrii rețelei s-au angajat să educe și să învețe despre valorile demnității umane, despre prețuirea patrimoniului cultural, despre diversitate și respect reciproc.

Moștenirea intangibilă înseamnă mai mult decât lista UNESCO de practici și expresii speciale, este patrimoniul viu, care evoluează de-a lungul timpului și oferă fiecăruia dintre noi un sentiment de identitate și de continuitate: include modul în care vorbim, creăm, precum și cunoștințele noastre despre univers și natură - acestea din urmă având o importanță deosebită în epoca dezastrelor climatice.

Educația joacă un rol esențial în protejarea moștenirii culturale imateriale, iar acest lucru v-a reunit pentru proiectul „*Pledoarie pentru patrimoniul intangibil*". Proiectul aduce la viață o dimensiune cheie a Rețelei de Școli Asociate UNESCO: cooperarea între școli și între țări, întâlnirea dintre directori, profesori și studenți. Sunteți din diferite țări, dar împărtășiți multe lucruri, împărtășiți o parte din moștenirea dvs. intangibilă și împărtășiți valorile și principiile UNESCO și ASPnet. Sper că veți continua să păstrați legătura, să faceți schimb și să învățați împreună și unul de la celălalt. Felicitări pentru numeroasele realizări ale acestui proiect!

Sabine Detzel

Ce este PATRIMONIUL CULTURAL IMATERIAL?

Termenul „moștenire culturală” și-a schimbat considerabil conținutul în ultimele decenii, datorită, parțial, instrumentelor dezvoltate de UNESCO. Moștenirea culturală nu se limitează la monumente și colecții de obiecte.

Autor:
Gabriela Cristina Butescu
Expert, Coordonator Proiect

Moștenirea culturală include și tradiții și expresii transmise de la strămoșii noștri și transferate urmașilor, cum ar fi tradiții orale, artele spectacolului, practicile sociale, ritualurile, evenimentele festive, cunoștințe și practici legate de natură și univers sau meserii tradiționale.

În timp ce moștenirea culturală fragilă și intangibilă este un factor important în menținerea diversității culturale în fața unei globalizări în creștere, cunoașterea moștenirii culturale intangibile a diferitelor comunități ajută la dialogul intercultural și încurajează respectul reciproc pentru alte moduri de viață.

Importanța moștenirii culturale intangibile nu este manifestarea culturală în sine, ci mai degrabă bogăția de cunoștințe și abilități care se transmit prin ea de la o generație la alta. Valoarea socială și economică a acestei transmiteri a cunoștințelor este relevantă pentru grupurile minoritare și, în general, pentru grupurile sociale dintr-un stat și este la fel de importantă pentru statele în curs de dezvoltare, precum și pentru cele dezvoltate.

Patrimoniul cultural imaterial este tradițional, contemporan și viu în același timp: moștenirea culturală intangibilă nu reprezintă doar tradiții moștenite din trecut, ci și practici contemporane, rurale și urbane, la care participă diverse grupuri culturale;

Patrimoniul cultural imaterial este inclusiv: putem împărtăși expresii ale moștenirii culturale intangibile care sunt similare cu cele practicate de alții. Fie că sunt din satul vecin, dintr-un oraș din partea opusă a lumii sau au fost adaptate de către popoarele care au migrat și s-au stabilit într-o regiune diferită, toate sunt moștenire culturală intangibilă: au fost transmise de la o generație la alta, au evoluat ca răspuns la mediile lor și ne oferă un sentiment de identitate și continuitate, o legătură cu trecutul nostru, cu prezentul și cu viitorul nostru. Moștenirea culturală intangibilă nu dă naștere la întrebarea dacă anumite practici sunt sau nu specifice unei culturi. Ea contribuie la coeziunea socială, încurajând un sentiment de identitate și responsabilitate care ajută indivizii să se simtă parte dintr-una sau mai multe comunități și să se simtă parte a societății, în general;

Patrimoniul cultural imaterial este reprezentativ: moștenirea culturală intangibilă nu este doar apreciată ca un bun cultural, prin exclusivitatea sau valoarea sa excepțională. Ea se dezvoltă în cadrul comunității și depinde de acele cunoștințe, tradiții, abilități și obiceiuri care sunt transmise restului comunității, de la o generație la alta sau la alte comunități;

Patrimoniul cultural imaterial este bazat pe comunitate: moștenirea culturală intangibilă poate fi considerată astfel numai atunci când este recunoscută ca atare de către comunitățile, grupurile sau indivizii care o crează, o întrețin și o transmit - fără recunoașterea lor, nimeni altcineva nu poate decide în locul lor că o anumită expresie sau practică poate fi considerată patrimoniu.

Domeniile patrimoniului imaterial conform Convenției din 2003

Convenția din 2003 pentru salvgardarea patrimoniului cultural imaterial propune cinci „domenii” generoase în care se manifestă moștenirea culturală intangibilă:

- Tradiții și expresii orale, inclusiv limba ca mijloc al moștenirii culturale intangibile;
- Artele spectacolului;
- Practici sociale, ritualuri și evenimente festive;
- Cunoștințe și practici legate de natură și univers;
- Meserii tradiționale.

Dar patrimoniul cultural intangibil nu se limitează la o singură manifestare și multe dintre ele includ elemente din mai multe domenii. Limitele dintre domenii sunt extrem de fluide și diferă adesea de la comunitate la comunitate. Este dificil, dacă

nu imposibil, să impui extern categorii rigide. În timp ce o comunitate ar putea vedea versul său scandat ca o formă de ritual, o alta ar interpreta-o ca fiind cântec. În mod similar, ceea ce o comunitate definește drept „teatru" ar putea fi interpretat ca „dans" într-un context cultural diferit. Există, de asemenea, diferențe de scară și de aplicare: o comunitate ar putea face distincții minime între variațiile de exprimare, în timp ce un alt grup le consideră pe toate ca părți diferite ale unei singure forme.

În timp ce Convenția stabilește un cadru pentru identificarea formelor de patrimoniu cultural intangibil, lista domeniilor pe care le oferă este destinată să fie incluzivă, și nu exclusivă; nu este strict necesar să fie „complet". Statele pot utiliza un sistem diferit de domenii. Există deja un grad mare de variație, unele țări împărțind diferit manifestările moștenirii culturale intangibile, în timp ce altele folosesc domenii similare cu cele ale Convenției cu nume alternative. Acestea pot adăuga domenii sau subcategorii noi la domeniile existente. Aceasta poate presupune încorporarea „subdomeniilor" deja utilizate în țările în care este recunoscută moștenirea culturală intangibilă, inclusiv „jocuri și jocuri tradiționale", „tradiții culinare", „creșterea animalelor", „pelerinaj" sau „locuri ale memoriei".

Meseriile tradiționale

Măiestria tradițională este poate cea mai tangibilă manifestare a moștenirii culturale intangibile. Cu toate acestea, Convenția din 2003 este preocupată, mai degrabă, de competențele și cunoștințele implicate în meșteșuguri, decât de produsele meșteșugărești în sine. În loc să se concentreze pe păstrarea obiectelor, încercările de salvgardare ar trebui, în schimb, să se concentreze pe încurajarea meșterilor să continue să producă artizanat și să-și transmită abilitățile și cunoștințele altora, în special în propriile comunități.

Există numeroase expresii ale măiestriei tradiționale: instrumente; îmbrăcăminte și bijuterii; costume și recuzită pentru festivaluri și artele spectacolului; obiecte utilizate pentru depozitare, transport și adăpost; obiecte de artă decorativă și rituală; instrumente muzicale și ustensile de uz casnic și jucării, atât pentru distracție cât și pentru educație. Multe dintre aceste obiecte sunt destinate a fi utilizate doar pentru o perioadă scurtă de timp, cum ar fi cele create pentru rituri de festival, în timp ce altele pot deveni moștenire, fiind transmise din generație în generație. Aptitudinile implicate în crearea obiectelor de artizanat sunt la fel de variate ca și obiectele în sine și variază de la lucrări delicate și detaliate, precum producerea de obiecte de hârtie, până la piese robuste, precum crearea unui coș sau a unei pături groase.

Ca și pentru alte forme de moștenire culturală intangibilă, globalizarea prezintă provocări semnificative pentru supraviețuirea meșteșugurilor tradiționale. Producția în masă, indiferent dacă este vorba despre nivelul marilor corporații multinaționale sau a industriilor locale, poate furniza adesea mărfurile necesare vieții zilnice la un cost mai mic, atât în termeni monetari, cât și ca timp, față de producția de mână. Mulți meșteri luptă să se adapteze acestei competiții. Presiunile de mediu și climatice au impact și asupra meșteșugurilor tradiționale, defrișarea și curățarea terenurilor reducând disponibilitatea resurselor naturale cheie. Chiar și în cazurile în care artizanatul tradițional se dezvoltă într-o industrie locală, nivelul producției poate duce la deteriorarea mediului.

Pe măsură ce condițiile sociale sau preferințele culturale se schimbă, festivalurile și sărbătorile care au necesitat o producție meșteșugărească pot deveni mai austere, ceea ce duce la diminuarea posibilităților de exprimare pentru artizani. Tinerii din comunități pot considera ca îndelungată sau prea solicitantă ucenicia necesară pentru a învăța formele tradiționale de meșteșuguri, căutând, în schimb, un loc de muncă în fabrici sau în industria serviciilor, unde munca este mai puțin exigentă și plata este, deseori, mai bună. Multe tradiții meșteșugărești implică „secrete comerciale" care nu ar trebui divulgate străinilor, dar dacă membrii familiei sau membrii comunității nu sunt interesați să le învețe, cunoștințele pot dispărea deoarece împărtășirea cu străinii încalcă tradiția.

Scopul protejării, la fel ca în cazul altor forme de patrimoniu cultural imaterial, este de a se asigura transmiterea către generațiile viitoare a cunoștințelor și abilităților asociate meșteșugurilor tradiționale, astfel încât acestea să poată fi produse în cadrul comunităților, oferind mijloace de trai producătorilor și reflectând creativitatea lor.

Multe tradiții meșteșugărești au sisteme de instruire și ucenicie vechi. Un mod de consolidare a acestor sisteme este de a oferi stimulente financiare studenților și profesorilor, cu scopul de a face transferul de cunoștințe mai atractiv pentru ambele părți.

Pot fi, de asemenea, consolidate piețele locale, tradiționale pentru produsele meșteșugărești, creând în același timp și altele noi. Ca răspuns la urbanizare și industrializare, oamenii din întreaga lume se bucură de obiecte meșteșugărești îmbunătățite și care oferă o alternativă mai bună la numeroasele articole „high-tech" care domină cultura globală a consumatorilor.

În alte cazuri, copacii pot fi replantați pentru a încerca să compenseze pagubele produse de meșteșugurile tradiționale bazate pe lemn ca materie primă. În unele situații, este posibil să fie necesare măsuri legale pentru a garanta drepturile de acces ale comunităților de a colecta resurse, asigurând, totodată, protecția mediului.

Măsuri legale suplimentare, cum ar fi protecția proprietății intelectuale și înregistrări de brevete sau drepturi de autor, pot ajuta o comunitate să beneficieze de roadele meșteșugurile sale tradiționale. Uneori, măsurile legale destinate altor scopuri pot încuraja producția artizanală; de exemplu, o interdicție locală a pungilor din plastic poate stimula o piață a pungilor de hârtie și a coșurilor, permițând dezvoltarea abilităților și cunoștințelor tradiționale ale meșterilor.

Source: Infokit 2011 - "What is intangible cultural heritage?", © UNESCO

Tradiții și meșteșuguri românești pe Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității

- **Ritualul Călușului (2008);**
- **Doina (2009);**
- **Ceramica de Horezu (2012);**
- **Colindatul de ceată bărbătească (2013), dosar comun România, Republica Moldova;**
- **Jocul fecioresc din România (2015);**
- **Tehnicile de țesere a scoarțelor tradiționale din România și Republica Moldova (2016), dosar comun România, Republica Moldova;**
- **Practici culturale asociate zilei de 1 Martie (2017), dosar comun România, Bulgaria, Macedonia de Nord și Republica Moldova.**

Pledoarie pentru Patrimoniul Intangibil – Tradiții și meserii pe Lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial

Comisia Națională a României pentru UNESCO a organizat în perioada 28 octombrie – 1 noiembrie 2019 întâlnirea finală din cadrul proiectului educațional subregional – Tradiții și meserii pe Lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial, proiect care a urmărit conectarea și schimbul de experiențe, cunoștințe și bune practici între școli, comunități și autorități privind meșteșugul realizării de covoare de perete și practicile culturale asociate zilei de 1 Martie.

Scopul Proiectului a fost protejarea și promovarea tradițiilor autentice legate de aceste practici în rândul elevilor și profesorilor prin programe educaționale informale. La evenimentele din cadrul proiectului au participat echipe (coordonator proiect/ profesor și elevi 12-17 ani, fete și băieți) din școlile ASPnet din România, Bulgaria, Republica Moldova, Macedonia de Nord, Muntenegru, Serbia și Ucraina.

Reuniunea de la București s-a bucurat de aprecierea UNESCO Paris și a fost onorată cu un mesaj din partea dnei. Sabine Detzel, coordonator internațional al Rețelei de Școli Asociate UNESCO (ASPnet).

Pe agenda întâlnirii au fost incluse o serie de activități, dintre care menționăm:

- 28 oct. 2019. Ceremonia de deschidere
- 29 oct. 2019. Conferința pe tema „Pledoarie pentru Patrimoniul Intangibil - Tradiții și meserii pe Lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial" și vizită de documentare la Muzeul Țăranului Român
- 30 oct. 2019. Vizită de documentare la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti" și întâlnire cu elevi și cadre didactice la Liceul Teoretic Dante Alighieri, una dintre instituțiile de învățământ românești participante în proiect, alături de Colegiul German Goethe și Colegiul Național Octav Onicescu.
- 31 oct 2019. Vizită de documentare la Muzeul Județean de Istorie Prahova, Ploiești (Ploiești – Muzeul Ceasului Nicolae Simache, Urlați – Muzeul Conacul Bellu, Vălenii de Munte – Muzeul de Etnografie al Văii Teleajenului).
- 1 nov. 2019. Vernisajul expoziției de artă fotografică „Zestrea Vie Românească", semnată Tudorel Ilie, și a expoziției cu lucrările realizate de participanții la Proiect pe parcursul desfășurării acestuia.

Legende populare românești despre Mărțișor: componenta narativă a patrimoniului cultural imaterial

Patrimoniul cultural imaterial este „viu" și „intangibil". Acest lucru înseamnă, pe de o parte, că acest tip de patrimoniu este dependent de persoanele / comunitățile care-l dețin și, pe de altă parte, că aceste persoane / comunități „purtătoare de patrimoniu" nu pot să ofere explicații cu privire la elementele de patrimoniu cultural imaterial pe care le-au moștenit organic și cărora, adesea, nu le acordă atenție decât după ce le-au pierdut.

Autor:
Ioana-Ruxandra Fruntelată
Conf. univ., Facultatea de Litere, Universitatea din București
CS II, Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu", Academia Română

Este important să-i ajutăm pe deținătorii de patrimoniu cultural imaterial să înțeleagă valoarea „comorii" invizibile ce le aparține, le construiește identitatea și le motivează solidaritatea. Cunoașterea și practicile culturale asociate zilei de 1 Martie în spațiul românesc ne oferă un exemplu al relației dintre „vizibil" și „invizibil" în compoziția patrimoniului cultural imaterial.

De 1 Martie, sărbătorim trecerea de la iarnă la primăvară, de la sezonul rece la cel cald, de la timpul „vechi" la timpul „nou". Știind că în Roma antică Anul Nou s-a celebrat pe 1 Martie, până în anul 153 î.Hr., putem atribui primei zile de primăvară semnificația de început al calendarului moștenit din tradiția europeană.

Despre data de 1 Martie, se știe, în societatea românească, faptul că este sărbătoarea Mărțișorului, când primim și oferim mărțișoare.

Alb și negru, apoi alb și roșu

În trecut, în România, femeile împleteau două fire de lână de culori diferite (alb și negru, apoi alb și roșu). Șnurul obținut, numit „mărțișor", era oferit membrilor comunității care-l purtau la gât, la încheietura mâinii, la glezna, în jurul taliei, iar mai târziu, prins pe haine, la piept. De asemenea, casa și animalele din gospodării erau protejate cu ajutorul mărțișorului.

Conform relatărilor etnografice, perioada purtării mărțișorului începe cu 1 martie și se încheie după 2-3 zile sau chiar după câteva săptămâni, în funcție de tradițiile fiecărei zone.

La încheierea perioadei festive, șnurul alb-roșu / mărțișorul este legat de o creangă de pom înflorită sau pus sub o piatră, aruncat într-o fân-

tână sau lăsat pe o brazdă de iarbă.

În prezent, putem cumpăra mărțișoare cu șnur din mătase, confecționate din materiale diferite și având forme variate, cu semnificații simbolice: o pasăre simbolizează venirea primăverii, o potcoavă simbolizează norocul, etc.

Personajele legendelor de Mărțișor

Trecând la aspectul „invizibil" al patrimoniului cultural imaterial, aflăm din legendele despre 1 Martie consemnate de Simion Florea Marian în trilogia intitulată "Sărbătorile la români" și publicată între 1898 și 1901, aspecte mai puțin cunoscute privind semnificația sărbătorii Mărțișorului. Personajele legendelor despre 1 Martie sunt, cel mai adesea, Baba Dochia, o bătrână păstoriță, Dragobete Iovan sau Dragomir, fiul ei, soția acestuia, Mărțișor (o reprezentare mitică a lunii martie) și nu în ultimul rând, Dumnezeu (Dumnezeu și Sf. Petru, Hristos și Sf. Petru, un înger).

Legenda Babei Dochia

Încercăm un rezumat schematic al numeroaselor variante ale legendelor ce s-au păstrat despre începutul primăverii: într-o zi geroasă de martie, baba Dochia își trimite nora să spele la râu lână neagră până se va face albă sau/ și să-i aducă fragi de pe muntele acoperit de zăpadă. Tânăra pleacă de acasă, fără speranța că va putea îndeplini cerința imposibilă a bătrânei. Totuși, întâlnindu-l pe Dumnezeu, obține, în mod miraculos, albirea lânii sau fragii pe care-i duce babei Dochia. Văzând fragii, bătrâna crede că a venit primăvara și urcă pe munte cu turma de oi, îmbrăcată cu douăsprezece cojoace, uneori însoțită de fiul ei. Când oamenii o avertizează că puterea iernii e încă mare în luna martie, baba Dochia îl sfidează pe Mărțișor, adresându-i cuvinte batjocoritoare. Urmează o căldură sau o ploaie persistentă, care o determină pe bătrână să-și abandoneze, pe rând, cele douăsprezece cojoace. Apoi se face foarte frig și Dochia și fiul ei îngheață pe munte, fiind transformați în stane de piatră.

Metamorfozele naturii

Sintetizând elementele de conținut semnificative în legendele despre 1 Martie, observăm că întâlnim, în textele din corpusul realizat de S. Fl. Marian, motivul misiunii imposibile, al „încumetării"/ sfidării puterii supranaturale și al metamorfozei induse de divinitate. Este interesant că motivul metamorfozei, caracteristic în general legendelor folclorice, se concretizează în două momente ale narațiunii: pe de o parte, în episodul metamorfozării „minunate" a lânii negre în lână albă sau a cărbunilor din coșulețul tinerei persecutate în fragi și, pe de altă parte, în scena metamorfozării bătrânei rele și a fiului ei în stane de piatră. Metamorfoza „bună" determină, însă, metamorfoza „rea", pentru că, dacă bătrâna nu ar fi văzut fragii, nu s-ar fi grăbit să urce muntele în luna lui martie, găsindu-și moartea. În același timp, vina îi aparține bătrânei, care sfidează legile naturii, cerându-i norei să realizeze sarcini imposibile. Tânăra este salvată prin intervenție divină, dar bătrâna, care stăruie în greșeală, este pedepsită.

Creatorii legendelor despre 1 Martie erau conectați la natură

Mesajul pe care ni-l transmit legendele este în concordanță cu semnificația sărbătorii Mărțișorului: oamenii trebuie să se integreze firesc în trecerea de la iarnă la primăvară, respectând gradualitatea acestei treceri, îndeplinind acte de purificare și protecție a comunității și mediului pentru a întâmpina cum se cuvine înnoirea timpului.

Înțelegem că, aparținând comunităților rurale tradiționale din spațiul românesc, creatorii legendelor despre 1 Martie erau conectați la natură, știau să-i citească semnele și să trăiască în armonie cu ritmurile ei.

Dar celebrarea începutului primăverii conține elemente comune în mai multe țări din Sud-Estul Europei. În decembrie 2017, Bulgaria, Republica Macedonia de Nord, Republica Moldova și România au înscris Practicile culturale asociate zilei de 1 Martie pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial a UNESCO.

Patrimoniul național imaterial – dimensiune esențială a culturii

Mărțișorul este o tradiție de primăvară transmisă încă din Antichitate, ce constă în purtarea unui șnur împletit cu alb și roșu. În vechime, era confecționat de femei și dăruit membrilor comunității, care-l purtau la gât, la mâna, la glezină sau prins în piept cu începere din 1 Martie.

Autor: Prof. dr. Zanea Roxana Ionela, Colegiul Național Octav Onicescu Istoric de Artă, Coordonator Proiect „Education for Heritage"

Legat și de practicile tradiționale agrare, el era prins de crengile înflorite, aruncat pe brazdă nouă, în fântână, prins în coarnelor animalelor de muncă. Mărțișorul are și o funcție de protecție a gospodăriei și a sănătății. În mediul urban, tradiția a suferit modificări importante: șnurului i s-au adăugat diverse pandantive și este dăruit în mod exclusiv femeilor.

Atât în comunitățile rurale cât și în cele urbane, se păstrează încă funcția socială a acestei tradiții (împărtășirea bucuriei începutului primăverii), dar este legat și de simbolul maternității și de cel al iubirii (albul semnificând puritatea sentimentelor, iar roșul vitalitatea).

Amuletele care se leagă astăzi de șnurul tradițional sunt dintre cele mai diverse (unele fără nicio legătură cu zona creștină a Balcanilor, unde este practicată această tradiție).

„Patrimoniul Educativ"

Proiectul implementat de Comisia Națională a României pentru UNESCO, Colegiul Național Octav Onicescu reprezentat de mine, ca profesor și istoric de artă, Universitatea din București (reprezentată de conf.univ. dr. Ioana Fruntelată și prof. asociat dr. Corina Popescu), Colegiul German Goethe, Liceul Teoretic Dante Alighieri, precum și cu aportul unor cercetători și muzeografi din Republica Moldova și Bulgaria și prin implicarea unor cadre didactice și elevi din licee din Serbia, Republica Moldova, Bulgaria, Macedonia de Nord, Ucraina și Muntenegru și intitulat „Pledoarie pentru Patrimoniul Intangibil-Tradiții și meserii pe Lista Patrimoniului Cultural Imaterial UNESCO" s-a conturat ca urmare a unei prime conferințe pe care proiectul „Patrimoniul Educativ" a realizat-o cu ocazia Zilelor Patrimoniului European, în octombrie 2016.

Dimensiunea internațională a proiectului a fost reflectată în activitatea experților în patrimoniu din România, Bulgaria și Moldova. Din Republica Moldova, dr. Olesea Gîrlea a trimis un text și imagini foarte interesante, în timp ce doamna Desislava Vutova, curator de muzeu în Bulgaria, a prezentat un eseu despre interpretarea acestei tradiții est-europene a primăverii (Martenitza) și despre specificul bulgar al tradițiilor implicate în producerea moștenirii imateriale.

Profesori ai Universității din București au venit cu prezentări interesante despre diferite tradiții românești incluse pe lista reprezentativă a patrimoniului intangibil al UNESCO.

Salvgardarea patrimoniului național

Un astfel de program cuprinzător le-a permis studenților și profesorilor să lucreze împreună pentru a atinge un obiectiv comun de promovare a patrimoniului național. Dedicarea lor pentru explorarea și sărbătorirea valorilor lor culturale este esențială pentru construirea unui viitor mai bun pentru patrimoniul din România, motiv pentru care această conferință are o semnificație specială pentru întreaga națiune.

Concluzia acestui proiect este clară: elevii și profesorii sunt interesați și pot să contribuie eficient la obiectivul național de salvgardare și promovare a patrimoniului național, iar funcția de patrimonializare, atât de necesară în îndeplinirea criteriilor de selecționare în lista UNESCO este și în acest mod îndeplinită.

Marea de kitsch a societății globalizate

Ca o concluzie personală, în calitate de profesori, credem că este necesar ca astfel de proiecte nu doar să existe, să se realizeze concret, ci și să beneficieze de sprijinul instituțiilor de cultură implicate în depunerea unui dosar la UNESCO.

Din fotografiile și prezentările elevilor și profesorilor putem înțelege că acest obicei tradițional s-a modificat, i s-au acordat valori noi, urbane, chiar globalizante, dar și că aceeiași martori implicați în realizarea proiectelor cunosc și înțeleg importanța păstrării acestei practici tradiționale cu toate legendele și simbolistica implicită, transmisă de la cei maturi către cei tineri.

Mărțișorul nu va dispărea, așa cum ar părea, în marea de kitsch a societății globalizate dacă vom ști să menținem interesul în rândul elevilor pe care îi educăm față de ceea ce este valoare culturală autentică.

Căprița, străvechi obicei românesc de Anul Nou

Un obicei străvechi, întâlnit pretutindeni în țară cu prilejul sărbătorilor de iarnă, este Jocul caprei. În Muntenia și Oltenia, capra e denumită „brezaia", în Hunedoara „cerb", în Moldova „țurcă", în Galați „clampă", în Ardeal și în Transilvania de Sud, „boriță" (de la bour).

Autor:
Prof.
Cercelaru Margareta
Școala Gimnazială „Nicolae Romanescu" Craiova

Capra simbolizează fertilitatea și a fost socotită de români ca animalul care dă semne dacă vremea va fi bună sau rea. Jocul caprei (omorârea, bocirea, înmormântarea, învierea) a devenit un ritual menit să aducă rodnicie anului care urmează.

Capra se confecționează dintr-un lemn scurt, cioplit în formă de cap de capră, cu maxilarul inferior mobil, care este tras cu o sfoară în timpul dansului. Capul se învelește cu hârtie creponată de diferite culori tăiată mărunt și încrețită în forma părului sau se lipește pe acesta o piele subțire cu păr pe ea. Pentru ochi se pun două boabe de fasole mari, albe, sau mărgele în două scobituri făcute în lemn. Pentru urechi, se folosește partea concavă de la două linguri de lemn. Coarnele sunt din lemn, împodobite cu hârtie colorată, panglici și mărgele de diferite culori. În dosul coarnelor se pune o oglindă în care oglindește lumina atunci când se colindă noaptea. De partea de dinaintea fălcii de jos se atârnă un clopoțel. Sub ceafă este o gaură în care se înțepenește un băț lung, de care se ține capra de către o persoană acoperită cu un covor sau macat (țesătură tradițională din lână).

Capra săltăreață

La jocul caprei participă atât copii cât și adulți îmbrăcați în costume pitorești și cu multe obiecte sonore, sărind și spunând strigături satirice și îndemnuri pe o melodie specifică. Capra saltă și se smucește, se rotește și se apleacă, clămpănind ritmic din fălcile de lemn. Cel mai importat în Jocul caprei este ca mișcările să fie realizate corect de la botul caprei, iar corpul să fie purtat într-o parte și în alta de la jumătate, să se onduleze, să formeze valuri.

Identitatea românească va rămâne vie dacă vom menține și transmite generațiilor viitoare aceste tradiții și obiceiuri de iarnă.

1 Martie în Republica Moldova: tradiție și continuitate

Vechimea mărțișorului, datină veche de peste 8.000 de ani (consemnată după unele izvoare), este o dovadă certă că fantezia de secole a popoarelor ce-și trag originea de la strămoșii comuni ai triburilor tracice mustește de șiraguri de legende și superstiții necesare reactualizărilor.

Autor:
Olesea Gârlea,
cercetător științific, doctor în filologie
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hașdeu” al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, Republica Moldova

Motto:
„Fără tradiții, adică fără suflet național, nici o civilizație nu este posibilă”.
Gustav Le Bon (sociolog francez)

Săpăturile arheologice au scos la iveală mărțișoare „sub forma unor pietricele de râu, vopsite în alb și roșu, ele erau atârnate pe ață și se purtau la gât”. Acestea datează de peste 8.000 de ani. Prima atestare documentară a mărțișorului o găsim în „Condica limbii românești”, semnată de cărturarul Iordache Golescu (1832).

Sărbătoarea consacrată Mărțișorului se defășoară anual, la începutul primăverii, în Republica Moldova.

Simbolul reînvierii naturii

Mărțișorul este „simbol al vieții reîntinerite pe pământ”, „simbol al naturii ce se trezește din somnul moleșitor de iarnă (...) o suavă metaforă a primăverii înseși”, a tinereții, frumuseții și optimismului și este purtat în scopuri apotropaice și augurale. Albul păstrează ideea că tot ce este atins de răutate și de un imaginar negativ va deveni pur și minunat prin semnificația protectoare a Roșului.

Obiceiurile și tradițiile dedicate Mărțișorului în Republica Moldova au fost culese și studiate de către folcloriștii Nicolae Băieșu (dr. hab. în filologie, prof. univ.) și Efim Junghietu (dr. în filologie), ambii cercetători științifici în cadrul Sectorului de folclor al Academiei de Științe a Moldovei. Primul autor este coordonator și prefațator al lucrării „Ți-am adus un mărțișor” (Chișinău: Lumina, 1969, 65 p.), în care sunt incluse legende despre mărțișor și baba Odochia, culese din satele Republicii Moldova, și câteva poezii la aceeași tematică ale scriitorilor din spațiul dintre Nistru și Prut.

Legende despre Mărțișor

Majoritatea legendelor culese de folcloriștii amintiți mai sus cu referire la semnificația îmbinării culorilor alb și roșu sunt o combinație dintre tipul de legendă etiologică și cea mitologică. Legendele mixte (etiologică-mitologică) despre mărțișor pot fi categorisite în:

- Legende despre rivalitatea dintre Ghiocel și Brândușă;
- Legende despre lupta dintre zâna Iarnă și zâna Primăvară (sau oricare zână bună) pentru protejarea Ghiocelului;
- Legende despre Făt-Frumos rănit în lupta cu Zmeul pentru eliberarea din captivitate a Primăverii sau a Soarelui;
- Legende despre confruntarea dintre baba Odochia și zâna Primăvară;
- Legende despre Mărțișor (fiul babei Odochia) și atitudinea ostilă față de noră;
- Legende despre Mart-Vodă care o pedepsește cu ger pe baba Odochia și cele 12 capre ale sale, aceasta fiind salvată de April-Vodă.

Este interesant de urmărit aspectul soteriologic al legendelor despre Mărțișor, prin câte jertfe și sacrificii se obține venirea primăverii. Dintr-o luptă dură între normalitate și anormalitate, dintre lumină și întuneric, învinge binele, pozitivul.

Obiceiuri de purtat mărțișorul

Efrim Junghietu a cercetat obiceiurile din satele din împrejurimile Orheiului și ale altor regiuni. Folcloristul a prezentat următoarele specificări referitoare la mărțișor. În satul Trebujeni, această podoabă e atârnată de un pom: „cum e copacul, așa va fi mirele. Dacă pomul e tânăr, drept și înalt, așa va fi și mirele”. În satul Izvoare, fetele poartă în piept ghiocei vii. La Brăviceni, mărțișorul înseamnă dorința fetelor și nevestelor de „a fi albe și rumene ca aceste podoabe”. La Telișeu, fetele invocau sosirea primăverii prin decorarea „caierului de lână din furcă, făcând-o să semene cu un pom înflorit”. În satul Bârnova, fetele agață mărțișoarele de ramurile unui vișin „să fie obrajii rumeni ca și vișinile”. În satul Step-Soci există o legendă care explică de ce mărțișoarele se leagă la mână: „Se zice că zânele spălau vasele la mare, iar una din ele și-a rănit un deget într-o scoică,

o altă zână i-a legat degetul rănit cu o fundiță albă, de atunci fetele poartă la mână două fire de ață albă și roșie".

Mărțișorul aduce belșug, noroc, fericire, sănătate

Folcloristul Nicolae Băieșu a actualizat informații despre obiceiul moldovenilor de a lega în fața casei (odată cu sosirea primăverii) un „brâu roșu, o basma, ori o bucată de materie roșie (...) Femeile credeau că mărțișoarele îi vor feri pe copii de diferite boli și de alte nenorociri". Portul mărțișorului la piept vine și din apariția unui șir de superstiții că această podoabă e capabilă să alunge timpul rău, să asigure sănătatea oamenilor și animalelor, să sporească fertilitatea pământului. Nicolae Băieșu și Efrim Junghietu consemnează și datina veche de a arunca mărțișorul „împreună cu bulgări de pământ, înspre păsările ce se întorceau din țările calde, zicând: „Na-vă negruțe, / Și dați-mi albețe!"; „Na barză, na /Na negreață, / Dă-mi albeață" sau „Na, barză, na, / Na alb și negru, / Să ne dai unul roșu, / Să ne vie cu poamă, / Cu vin, cu must. / Să ne fim sănătoși și bucuroși!".

Denumirile populare ale mărțișorului sunt marț, mărțuș și mărțiguș. Un alt obicei se referă la superstiția mamelor de a lega mărțișoare la gâtul, mâinile și picioarele copiilor pentru a fi feriți de deochi, a avea parte de noroc, fericire și sănătate.

Culoarea roșie înseamnă putere și sănătate

În popor se crede că 1 Martie înseamnă „înnoirea anului și a întregii firi, fiindcă din acea zi, zeul Marte alunga iarna și descoperea de sub omăt gingașe floricele".

Culoarea roșie a mărțișorului simbolizează putere, sănătate, iar cea albă, frumusețe, fericire, curățenie fizică și morală, forță.

În Republica Moldova se păstrează și superstiția fetelor de a lega mărțișoare la un trandafir, pentru ca fețele lor să fie ca petalele acestei flori. Mărțișoarele se legau și la coarnele vitelor „să sporească cirezile". Se crede, de asemenea, că cei care poartă mărțișoare „nu vor fi arși de soare pe timpul verii, vor fi sănătoși și frumoși ca florile, plăcuți drăgăstoși și norocoși, feriți de boli și de deochi". Mărțișorul era purtat în trecut împreună cu monezi de argint sau pietricele, rotunjimea banului fiind asociată cu soarele.

Festivalul Internațional de Muzică „Mărțișor"

În spațiul dintre Nistru și Prut, mărțișoarele sunt purtate de toți oamenii (indiferent de vârstă și sex) pe parcursul întregii luni martie. Anual, are loc Festivalul Internațional de Muzică „Mărțișor", care în 2019 a ajuns la cea de a 53-a ediție și s-a desfășurat în prima săptămână a lunii martie. Locațiile desfășurării festivalului sunt: Palatul Național „Nicolae Sulac", Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici", Sala cu Orgă, Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu". Festivalul Internațional de Muzică „Mărțișor" a fost inițiat în 1967 de către regretații Alexandru Fedcu și Gleb Ceaicovski-Mureșanu. Evenimentul a reușit să devină de atunci „una dintre cele mai importante acțiuni culturale naționale de amploare, fiind mereu așteptată cu multă nerăbdare de către publicul meloman".

Colecție de 5.000 de mărțișoare la muzeu

De-a lungul anilor, la festivalul „Mărțișor" au evoluat interpreți și colective din diferite țări: SUA, Italia, Ucraina, Belarus, România, Polonia, Rusia, Lituania, Cehia, Bulgaria, Azerbaidjan, Turcia, Germania, China.

Începând cu anul 2003, Muzeul Național de Istorie a Moldovei organizează expoziția „Mărțișor". În cadrul acestui eveniment, sunt expuse mărțișoare confecționate de copii de la grădinițe, de elevi din școli, de la centrele de creație a copiilor, centre de recuperare pentru pensionari, copii cu dizabilități, adunând „persoane de diferite vârste". Tot aici sunt invitați meșteri populari ce organizează workshop-uri în care copiii, părinții și alți vizitatori pot deprinde arta confecționării mărțișoarelor.

Astăzi, colecția de mărțișoare a muzeului însumează peste 5.000 de exemplare de diferite forme: gâitan, ghiocel, sferă, disc, con, cilindru, romb, mărțișoare antropomorfe și complexe.

Târguri de Mărțișor

La Chișinău, începând cu ultimele zile ale lunii februarie, se organizează mici târguri de vânzare a mărțișoarelor, în special în fața Centrului Comercial „Gemenii" (situat în apropierea Pieței Marii Adunări Naționale), însă preponderent între străzile Alekandr Pușkin și Vlaicu Pârcălab. Se vând mărțișoare la Piața Centrală din Chișinău, dar și în alte sectoare ale Capitalei. În instituțiile școlare și preșcolare se organizează expoziții de mărțișoare, iar în grădinițe (în mod special) se organizează matinee dedicate mărțișorului, mamelor și primăverii.

„Sub semnul Mărțișorului"

Ampla lucrare „Sub semnul Mărțișorului", al cărei coordonator științific este dna. Varvara Buzilă, a fost gândită în contextul colaborării și înaintării, în martie 2013, de către Republica Moldova, România, Bulgaria și Macedonia a dosarului transfrontalier „Practici culturale asociate zilei de 1 Martie", pentru înscrierea în lista reprezentativă UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității. În articolul „Practici culturale asociate mărțișorului în comunitățile din Republica Moldova", dna. Buzilă amintește despre obiceiul (înregistrat în unele localități) de a purta ață roșie pe degetul inelar, acesta din urmă fiind numit mărțișor, dar și despre mărțișorul tricolor „format dintr-un fir alb, unul roșu și altul verde", în satele Drepcăuți (raionul Briceni), Filipeni (raionul Leova), Lărguța (raionul Cantemir), Manta (raionul Cahul), Oziornoe (fostul sat Babele, raionul Izmail), dar și mărțișorul tricolor din „ață albă, roșie și neagră". Ața de culoare neagră este purtată în special de copiii mici, considerându-se că îi apără de forțe malefice. O altă practică se referă la plasarea mărțișorului sub o piatră, iar după o săptămână se investighează locul și se constată ce vietăți s-au adunat în jurul mărțișoarelor: „Dacă sunt gândaci, consideră că vor avea spor la vite cornute mari, iar dacă sunt furnici, socotesc că le va merge la oi".

Mărțișug pentru fetele care vor să se căsătorească

În satele din Sud situate pe malul Prutului, fetele poartă mărțișugul (mărțișorul târziu) până la Duminica Floriilor, iar apoi fac cunune în care pun sălcioara sfințită de la biserică și mărțișugul și le lasă să plutească pe o apă curgătoare. Se organizează o competiție între fete, considerându-se că mărțișugul din cununa ce le întrece pe celelalte e semn că fata se va căsători prima: „Ea este numită surată și invită celelalte fete la o masă de sărbătoare, în ziua de Paști".

Firul răsucit al mărțișorului în nuanțele alb/roșu a fost interpretat ca diadă: „lupta vieții asupra morții, a sănătății asupra bolii", din perspectivă mitică, firul (calea) este o axă ce determină existența și funcționarea lumii.

Tradiția perenă a mărțișorului

Indiferent de forma și modul cum se poartă, de superstițiile și obiceiurile generate, azi, mărțișorul înseamnă protecție, prosperitate, un nou ciclu al vieții (începutul primăverii), trecerea de la frig spre cald, succesiunea iarnă / vară, întuneric / lumină, dragoste / ură, bine / rău, sănătate / boală. Albul imaculat al mărțișorului aduce puritate, frumusețe, sănătate, iar roșul purpuriu e semn al dragostei și norocului. Protejarea și valorificarea continuă a mărțișorului, a obiceiurilor și simbolurilor sale, precum și educarea tinerei generații în spiritul acestui patrimoniu sunt dovada certă a perenității tradiției.

Martenitza, sărbătoarea Mărțișorului în Bulgaria

Ziua de 1 Martie este cunoscută drept una dintre cele mai populare zile festive bulgare din calendarul tradițional. Aceasta este ziua bucuriei și a anunțării primăverii.

Conform opiniei populare, dis-de-dimineață, oamenii au făcut foc în curțile caselor, cu mult fum. Apoi, aceștia sar peste foc de trei ori, la răsărit, pentru a fi purificați de forțele malefice și păziți de boli.

Doamna casei scoate hainele și țesăturile roșii și le pune pe ramurile copacilor din fața casei și pe gard. Abia în acel moment, ea le pune copiilor și animalelor maternitza realizată din fir de lână sau bumbac (mărțișor). În martenitza tradițională bulgară, femeile împletesc monede, cuișoare de usturoi uscat, mărgele, inele de fier, fire de coadă de cal, cochilii de melc etc. De aceea, *martenitza* este considerată drept un talisman împotriva forțelor malefice.

Copiii poartă *martenitzele* pe încheietura dreaptă, în jurul gâtului sau la piept, în timp ce fetele și miresele tinere îl poartă în jurul gâtului sau în împletituri. Bărbații, însă, leagă *martenitza* deasupra cotului stâng sau a gleznei stângi. În unele regiuni, aceștia o pun în pantof, sub călcâiul stâng, altfel, masculinitatea lor poate fi „legată”. *Martenitzele* sunt puse animalelor tinere și legate de pomii fructiferi.

Cine este baba Martha

În diferitele zone ale Bulgariei, *martenitza* este purtată conform tradiției acelor zone. În unele zone, oamenii o poartă trei zile, în altele o îndepărtează când văd prima barză sau rândunică. În alte părți, este purtată până la începerea recoltei. Apoi o leagă de o ramură de pom fructifer, își pun o dorință, fiind siguri că va deveni realitate. Există o singură regulă – martenitza nu se aruncă niciodată. Se spune că odată cu ea se aruncă norocul și fericirea.

Personaj tradițional și foarte popular al acestei zile este baba Martha (bunica Martha). Într-un vechi basm bulgar, Martha este descrisă ca o ființă care oferă fericire. Un biet om a sacrificat un animal pentru ea în prima zi a lunii martie, iar aceasta i-a oferit o avere, în semn de recunoștință.

Toate obiceiurile de a purta *martenitza* reprezintă o practică magică, care are ca scop creșterea fertilității, fericirea și ținerea departe a bolilor.

Cum evaluați acest proiect?

Proiectul este foarte util. Am învățat o mulțime de lucruri noi, am întâlnit oameni diferiți și am găsit lucruri noi despre cultura lor și despre moștenirea intangibilă. Proiectul ne-a dat ocazia să vorbim între noi, să ne facem prieteni noi și să fim politicoși cu alte persoane, în special cu vecinii din statele balcanice.

Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?

Am avut un program excelent, cu multe activități, vizite utile la muzee și școli, care ne vor fi de ajutor în activitatea noastră. Sper că acest proiect va avea și o altă sesiune și vom putea dezvolta ideile și cunoștințele noastre.

Numele coordonatorului: Desislava Radoslavova Vutova, curator, Muzeul meșteșugurilor tradiționale și artelor aplicate - Troyan
Membrii echipei: Evdokia Delyanova Dzhigovska, Teodora Tihomirova Ilieva
Școală: Liceul „Sveti Kliment Ohridski”, Școala Națională de Arte Aplicate
Țară: Bulgaria

Sărbătoarea macedoneană de Letnik și de 1 Martie

Ziua de 1 Martie este celebrată în numeroase țări, printre care și Macedonia de Nord. În Macedonia de Nord, există multe credințe și tradiții pentru a marca această sărbătoare. Printre cele mai vechi tradiții legate de 1 Martie este sărbătoarea Letnik.

Letnik este o sărbătoare populară macedoneană care are legătură cu întoarcerea păsărilor migratoare din zonele de sud ale Macedoniei. Este sărbătorită în vestul Macedoniei, mai precis în Galichnik, Pustec, Prespa, Debar, Ohrid și Struga. În aceste regiuni, este sărbătorită înflorirea mugurilor și începutul activităților agricole. Atunci când mugurii florilor înfloresc, macedonenii care poartă „мартинки" (martiniki), le atârnă de ramurile copacilor înmuguriți, deoarece cred că va aduce noroc și sănătate din abundență.

După cum am menționat, „мартинки" sunt făcute din fire roșii și albe împletite, care sunt purtate la încheietura mâinii sau în jurul gâtului. În zorii zilei de 1 martie, aceste „мартинки" sunt puse pe pământ sub trandafirul Trendafil. Lângă trandafirul Trendafil există un vas cu apă din care persoana care a pus „мартинка" pe pământ își spală fața. O altă legendă legată de vasul cu apă este aceea că o fată atârnă „мартинка" pe mânerul vasului, iar a doua zi dimineață un băiat îl ridică, apoi o vizitează pe fată, acesta fiind începutul prieteniei lor.

Revenind la tema principală a sărbătoririi zilei de 1 Martie („мартинки"), știm că mărțișoarele sunt făcute din fire roșii și albe, culoarea roșie simbolizând sângele și fertilitatea, în timp ce albul simbolizează puritatea și nevinovăția. În concluzie, ar fi potrivit ca lumea să prețuiască tradițiile legate de sărbătorirea zilei de 1 Martie.

■ **Cum evaluați acest proiect?**

Elaborarea acestui proiect a fost inovativă și creativă, iar realizarea a reprezentat un succes. Acest proiect ne-a făcut să ne gândim cât de interesantă trebuie să fi fost crearea unui grup care să adune mai multe culturi care se conectează între ele. Tema dată ne-a oferit tuturor prilejul să ne prezentăm culturile. Acest proiect ne-a ajutat, de asemenea, să aflăm reciproc despre tradițiile și sărbătorile noastre.

■ **Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?**

Proiectul i-a ajutat pe toți participanții din toate țările să realizeze că, prin diferite evenimente, suntem foarte asemănători ca tradiții, legende și culturi. Ne-a inspirat să creăm un proiect asemănător în școala noastră pentru a încuraja elevii să păstreze și să prețuiască propria cultură, dar și alte culturi cu care ne vom intersecta. Credem că, prin crearea acestui proiect, vom stabili colaborări care vor promova ideea de patrimoniu intangibil.

Numele coordonatorului: Angelina Damjanovska Naumoska
Membrii echipei: Viktor Stoimenovski, Nadica Krsteva
Școală: Liceul Iosip Broz Tito, Skopje
Țară: Macedonia de Nord

Figuri, culori și simboluri pe covoarele vechi basarabene

Covorul a fost la origini nu doar un mijloc de menținere a căldurii și decorului în casă, ci și un indicator al stării sociale. El era considerat unul dintre darurile importante oferite cu diferite ocazii și evenimente de familie: naștere, botez, cununie, moarte.

Autor:
Bianca Iustina Meriacre,
elevă, 13 ani,
Liceul „Mihail Berezovschi”,
Chișinău,
Republica Moldova

Cromatica covoarelor se deosebește în funcție de regiuni. În zonele de nord, unde predomină temperaturile scăzute, se foloseau nuanțe reci, iar în zonele de sud erau specifice culorile calde. Culorile predominante pe covoarele vechi basarabene erau negru, roșu, verde, alb, galben. Variația culorilor covoarelor se deosebea și în funcție de evenimentul marcat (naștere, nuntă, moarte), la fel variau simbolurile și motivele: stea, soare, busuioc, cruce, roata, păsările, animalele, plugul. Materia primă era lâna prelucrată cu migală până la obținerea firelor răsucite în ghem, iar culorile erau obținute din extrași vegetali (ierburi, coji de copac, fructe).

Culoarea neagră nu era doar un indiciu al doliului, în calitate de decor - negrul este un simbol al fecundității pământului, simbol al Marii Mume Lumea, de unde generează roadele. Culoarea neagră indica perioada în care a fost creat covorul, fundalul negru fiind specific sec. XVIII-XIX. În anii ‘30-‘40 ai sec. XIX se schimbă fundalul spre albastru-închis, verzui, verde-întunecat.

Roșul este culoarea focului și a sângelui, a vieții, frumuseții și bogăției, simbol al înțelepciunii și dreptății, cuceririi și puterii. Culoarea verde este un indiciu al regnului vegetal, al apei, este culoarea nemuririi, simbol al naturii; albul este simbol al purității, galben este un indiciu al luminii și vieții, culoarea veșniciei și nemuririi.

Elemente vegetale și animaliere în motivele covoarelor

Motivele predominante în covoarele vechi basarabene sunt floarea, preferabil trandafirul, care este simbol al senzualității, perfecțiunii și purității spirituale; copacul – simbol al axei lumii care face legătura între cer și pământ și indiciu al longevității vieții (pomul vieții), bradul – simbol al virilității, pasărea (cocorul alb, porumbelul, lebăda, găina, cocoșul, rațele, gâștele) reprezintă un simbol al relațiilor dintre cer și pământ, imagine a sufletului care se eliberează de trup, simbol al nemuririi sufletului.

Fauna covoarelor vechi basarabene cuprinde și alte elemente cum ar fi: calul, reprezentarea căruia era asociată cu calități precum perseverența și entuziasmul, capra – un indiciu al blândeții, cerbul (sau taurul) – simbol al fecundității, deseori asemuit cu pomul vieții datorită coarnelor sale.

Covorul este un indiciu al hărniciei și imaginației meșteriițelor populare, care neavând studii speciale, dar fiind ghidate de pasiune și entuziasm, au intuit potrivirea culorilor, motivelor și compoziției într-o ordine armonioasă, echilibrată. Cele mai frecvente motive geometrice sunt: rombul, triunghiul, forma zigzag (motivele scărate sunt un indiciu al fertilității și fecundității, al apei - valurile). Tradițiile populare consemnează ideea că persistența unui motiv putea fi un indiciu al numărului și sexului urmașilor. Dacă predominau florile, înseamnă că familia a fost înzestrată cu fete, iar dacă erau reprezentați brazii pe covoare, înseamnă că urmașii familiei erau bărbații. Linia era un indiciu al trecerii, al graniței dintre contraste (bine-rău, lumină-întuneric).

Tradiția continuă într-o fabrică modernă

În funcție de locul amplasării și de utilitatea lui, covoarele au diferite denumiri: păretar, lăicer, cergă, covor lat, scoarță, ungherar, cordar, lăicere înguste (numite „vârste”), lăicere late pentru paturi (numite „velințe”), șătrăncile (covoare mici și înguste menite să fie așezate pe scaunele căruței pentru căruțaș, nănășei, mire și mireasă), cordarele (covoarele amplasate între horn și perete destinate spațiului de odihnă). Tradiția de a confecționa covoare la războiul de țesut nu s-a păstrat, dar ne putem bucura de covoarele tradiționale vechi ale bunicilor și străbunicilor. Există însă, Fabrica de covoare Floare-Carpet din Chișinău, care încearcă să reia motivele populare realizate cu utilaje moderne și să ofere doritorilor confortul și utilitatea covoarelor de altă dată.

Primăvara la Chișinău sub dublul semn al lui ALB și ROȘU

Există mai multe variante ale legendelor despre Mărțișor, dar cea mai cunoscută dintre ele îi are ca protagoniști pe Baba Odochia, zâna Primăvară și Ghiocelul. Se spune că odată, tare demult, când baba Odochia se împotrivea să plece și să cedeze locul zânei Primăveri, de sub stratul gros de zăpadă a ieșit o floare plăpândă cu petalele albe și și-a ridicat căpușorul spre cer. Acea floare era Ghiocelul.

Autor: Maria-Eudochia Malcoci, elevă, 12 ani, Liceul cu profil de arte „Elena Alistar", Chișinău, Republica Moldova

Când baba Odochia a zărit floarea de un alb imaculat, care s-a desfăcut în toată splendoarea ei, s-a înfuriat rău. Acest semn îi amintea că e cazul să plece și să cedeze locul următoarei zâne. Baba Odochia a trimis crivăț și ninsoare, însă zâna Primăvara l-a zărit pe bietul Ghiocel. Primăvara a alergat la locul cu pricina și a început să sape cu mâinile prin stratul de zăpadă care se depunea tot mai intens. Din dorința de a-l salva pe Ghiocel, Primăvara și-a înțepat mâinile în niște spini. Sângele a picurat din degetele zânei și căldura lui a topit zăpada, roșul sângelui s-a prelins pe petalele Ghiocelului. Sângele cald l-a trezit și l-a adus la viață pe Ghiocel. Astfel a fost învinsă baba Odochia, care a plecat resemnată și a cedat locul zânei Primăvara.

Floarea este simbolul primăverii

De atunci și până astăzi, albul și roșul sunt semnele specifice primăverii, ele fiind încărcate de semnificații simbolice. Albul e simbol al purității, iar roșul are menirea de a proteja de ochii răi sau „de deochi" (cum se zice în popor). Firul răsucit al Mărțișorului simbolizează lupta vieții asupra morții, a sănătății asupra bolii.

În Republica Moldova, mărțișorul se sărbătorește pe durata întregii luni martie, fiind purtat la piept și urmând ca la sfârșitul lunii martie să fie atârnat într-un pom fructifer. Dacă pomul va avea multe flori, înseamnă că va fi un an prielnic și norocos pentru cel care i-a oferit mărțișorul, iar dacă nu, atunci își va încerca norocul la anul următor.

Roșu e semn al dragostei și norocului

Anual, la Chișinău, se sărbătorește Festivalul Internațional de Muzică „Mărțișor", care în acest an a ajuns la cea de a 53-a ediție. Acest proiect a fost inițiat în 1967 de către Alexandru Fedcu și Gleb Ceaicovski-Mureșanu. Mai nou, mărțișoarele se regăsesc și în spațiile muzeale de la Chișinău, unde au loc ateliere de confecționare a lor.

Mărțișorul ne unește prin ritualurile și superstițiile sale, el trece ca un fir al Ariadnei prin labirintul cultural al sud-estului Europei (România, Republica Moldova, Bulgaria, Serbia, Macedonia), fiind purtat și sărbătorit anual la început de primăvară. Albul imaculat al mărțișorului aduce puritate, iar roșul e semn al dragostei și norocului. Aceste semnificații cu încărcături puternic emoționale permit educarea generațiilor în spiritul binelui, al perenității tradiției. O dovadă a acestor afirmații este faptul că la început de primăvară mărțișorul este căutat cu ardoare prin târguri și purtat (dacă nu întreaga lună martie, cel puțin prima săptămână), cu patima și dorul pentru primăvară și reînvierea naturii la razele blânde ale soarelui din lungul somn al iernii geroase.

Cum evaluați acest proiect?
Proiectul este unul semnificativ, care merită a fi partajat și promovat. Lucrurile sacre moștenite de la strămoși merită a fi protejate.

Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?
În școli, vom mai organiza lecții, seminarii, workshop-uri, training-uri, ateliere, expoziții, master-class-uri în baza temei protejării și promovării patrimoniului intangibil și vom invita elevii pentru a afla mai multe și să împărtășească aceste informații tuturor.

Numele coordonatorului: Tatiana Miroșnicenco
Membrii echipei: Bianca Iustina Meriacre, Maria Eudochia Malcoci
Școală: Liceul cu profil de arte „Elena Alistar", Liceul „Mihail Berezovschi", Chișinău
Țară: Republica Moldova

Urme bokeliene de-a lungul secolelor

Marina Boka Kotor este o organizație memorială, localizată în Kotor, Muntenegru, fiind cea mai veche instituție maritimă din Marea Adriatică și una dintre cele mai vechi din lume.

Conform datelor istorice, aceasta a fost fondată în 809 d.Chr., când navigatorii din Kotor au primit moaștele Sf. Tryphon, un martir creștin care a fost declarat ulterior patronul orașului. În ultimele doisprezece secole, Marina Boka a fost supusă numeroaselor transformări – de la organizare umanitară și militară la una memorială, formă existentă și astăzi. În această perioadă, activitatea sa a fost întotdeauna ghidată de motto-ul antic: *Fides et Honor - Credință și Onoare*. Ziua Marinei Boka este sărbătorită în mod tradițional cu o serie de festivități duminica, în onoarea zilei de 26 iunie 1463, când a fost publicat primul Statut al Marinei Boka. Tradiția transferului moaștelor Sf. Tryphon în Kotor la 13 ianuarie 809 este celebrată drept *Karike*, prin alegerea ofițerului și sergentului Marinei Boka. În această zi, Marina alege un „mic amiral", un băiat tânăr care îl însoțește pe amiral în timpul spectacolelor publice, reprezentând un simbol al continuității generaționale a organizației. Numele „*karike*" provine din cuvântul italian *incaricare*, însemnând a încredința.

Armele, parte integrantă a vestimentației

Datoria micului amiral este de a recita *lode* – cuvinte de laudă dedicate patronului orașului – pe 27 ianuarie. Cuvântul lode provine din latinescul *laudes*, care înseamnă „laudă" și reprezintă o parte a cărții de rugăciune, citită în zori.

Conform tradiției, originile vestimentației purtate în ziua Marinei Boka la diferite festivități datează din secolul al XVI-lea, cu anumite elemente preluate din Italia și Spania – fapt ce nu este surprinzător, luând în considerare rutele maritime din acea vreme. Îmbrăcămintea Marinei Boka de astăzi este similară cu cea veche. Elementele uniformei marinei Boka sunt șapca *ćeverica*, vestă, cămașă albă, papion, corset, curea de mătase, pantaloni, șosete negre și încălțăminte neagră, de asemenea, numite în dialectul nostru *crevlje*, *mulice* și *gondolete*.

Ca simbol al unei vechi bătălii împotriva piraților și otomanilor, armele sunt o parte integrantă a vestimentației Marinei Boka. Un cuțit și două pistoale mici sunt purtate de obicei la talie (numite *kubura* și *ledenica*) cu o muschetă pe spate (cu încuietori *miquelet*, numite *džeferdar* sau *šaralija*). Odată ce începe dansul *kolo*, armele sunt înlăturate.

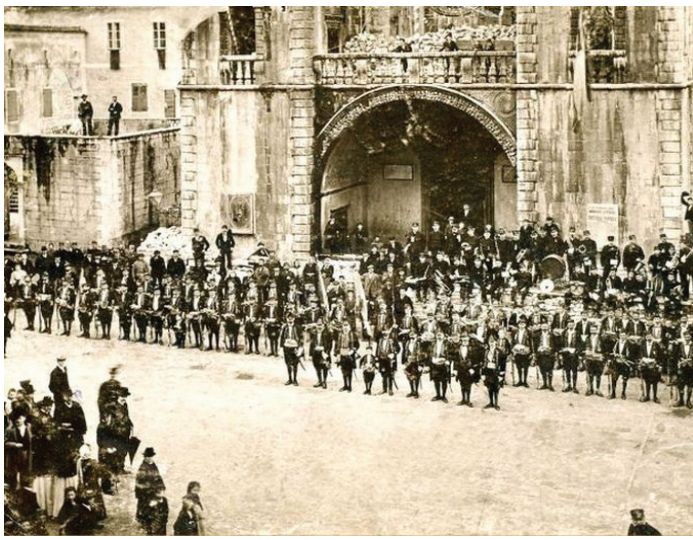

- **Cum evaluați acest proiect?**
  - Acest proiect este o experiență nouă și utilă pentru noi. Am aflat despre alte țări și tradițiile lor și am înțeles importanța transmiterii tradițiilor din generație în generație. Acest proiect este, de asemenea, o bună oportunitate de a ne face noi prieteni și de a rămâne în contact cu ei.
- **Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?**
  - Vom încerca să formăm un club de voluntari în școala noastră, unde elevii ar putea exersa fabricarea diverselor articole tradiționale.

Numele coordonatorului: Slavica Stupic
Membrii echipei: Luka Mjesecevic, Franka Perudini
Școală: JU Gimnazja Kotor
Țară: Muntenegru

Călușul, ritual străvechi practicat și astăzi

În anul 2005, tradiția românească a Călușului a fost declarată de UNESCO capodoperă a patrimoniului imaterial al umanității și înscrisă pe Lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității UNESCO.

Călușul este un ritual practicat în sudul țării, vara, de Rusalii, cete de flăcăi executând jocul Călușarului, un străvechi dans ritual, cu funcție magică. Este un dans care constă din lovituri ale călcâielor, bătăi apăsate în pământ, sărituri în aer, fiind însoțit de anumite strigături. Este cel mai vechi dans popular românesc. Ritualul Călușului este un obicei străvechi, încă viu în anumite zone din Oltenia și Muntenia. Este un ritual complex, practicat de grupuri de bărbați sau tineri începând din Duminica Rusaliilor, timp de nouă zile.

Un obicei arhaic

Rolul acestui ritual este de a aduce fertilitate, belșug, vindecare și de a îndepărta ielele, spirite ale răului. În unele locuri, călușarii merg ca și colindătorii din casă în casă, în alte locuri joacă în mijlocul satului. Jocul călușului are la bază sincretismul artelor: dansul, muzica, costumul, textul, obiecte, acțiuni, reguli rituale. Călușarii poartă costum bărbătesc de sărbătoare împodobit bogat. Culorile vii și sunetele sunt și ele arme împotriva relelor.

Astăzi, Călușul este considerat un obicei arhaic practicat neîntrerupt, de secole, dar și în cadrul unor festivaluri, pe scenă, scos din context. Călușul este practicat la nivel de ansambluri și continuă să fie un ritual al maturității bărbătești, dar și un mod de a promova tradiția aceasta ancestrală.

- **Cum evaluați acest proiect?**
- Foarte bine. Evenimente interesante, o mulțime de activități. O bună comunicare între partenerii implicați.
- **Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?**
- Vom disemina toate prezentările și informațiile în școala noastră printre elevi și profesori. Noi am găsit o mulțime de exemple de bune practici despre înscrierile din Lista Patrimoniului Imaterial UNESCO.

Numele coordonatorului: Zanea Roxana
Membrii echipei: Zahariuc Alexandra, Mina Rebecca
Școală: Colegiul Național Octav Onicescu, București
Țară: România

Covoarele românești vechi, un aspect important al moștenirii culturale

Fotografii: Ilie Tudorel

Covoarele românești vechi sunt realizate cu țesătură plată sau sub formă de kilimuri, probabil sub influență otomană. În principal, în România, femeile realizează covoare, tapiserii de perete, huse de masă și haine.

Aceste covoare românești, care sunt, de regulă, considerate kilimuri basarabene, au fost făcute în mod tradițional ca și cadouri pentru membrii familiei și au fost adesea transmise de-a lungul generațiilor. Realizate în trei regiuni tradiționale principale – Oltenia, Moldova și Maramureș, aceste covoare reprezintă o extensie frumoasă a moștenirii culturale a României.

Covoarele românești din Oltenia au fost produse în sudul acestei provincii, acestea fiind cunoscute pentru utilizarea unor culori puternice, cum ar fi roșu și negru pe fundaluri verzi sau nisipoase.

Covoarele românești din Moldova sunt mult mai rare decât cele din Oltenia și sunt cunoscute ca având motive florale. Trandafirii sunt deosebit de populari în modelele moldovenești, dar se pot găsi și crini, flori, struguri și frunze. Culorile utilizate în aceste covoare sunt adesea mai moi, cu fonduri maro închis sau crem deschis. Modelele geometrice, motivele florale și culorile slabe fac covoarele moldovenești ușor de remarcat.

Covoarele maramureșene au fost confecționate în Transilvania de Nord și adesea prezintă modele care împrumută foarte mult de la producătorii de covoare orientale. Animalele și florile sunt comune în covoarele maramureșene, deși pot fi găsite și unele modele geometrice. Stilul de țesut folosit la producerea acestor covoare permite o afișare frumoasă pe două fețe, mai degrabă decât un covor în care este prezentabilă doar o parte.

Există mai mulți artiști români cunoscuți care au inclus covoarele tradiționale în picturile lor: Ion Țuculescu - *Interiorul unei case de țărani* (creat 1945-1955), Nicolae Grigorescu - *Fata cu zestrea ei* etc.

- **Cum evaluați acest proiect?**
- Acest proiect a fost foarte interesant. Elevii au aflat informații interesante despre diferite culturi și și-au făcut prieteni din țările implicate în proiect.
- **Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?**
- Participanții au făcut prezentări powerpoint și au vorbit despre această experiență cu colegii și prietenii lor.

Numele coordonatorului: Eliza Dumitrescu
Membrii echipei: Brebeanu Mihnea, Dursch Chantal, Marina David
Școală: Colegiul German Goethe, București
Țară: România

Mărțișorul, vestitor al primăverii

Fotografii: Ilie Tudorel

1 Martie reprezenta prima zi a anului în calendarul roman și momentul în care aveau loc serbările lui Marte (Matronalia). Mărțișorul este un simbol al primăverii și are menirea de a celebra momentul în care natura reînvie și se regenerează, este o urare prin care sperăm ca primăvara să le aducă celor dragi fericire, sănătate și iubire.

La început, se oferea o monedă de aur sau de argint la care se atașa o sfoară confecționată din două fire răsucite de culoare roșie și albă, care reprezentau biruința vieții asupra morții, a primăverii asupra iernii. Se crede că persoanele care poartă mărțișorul sunt ocrotite de boli. Ulterior, mărțișorul a luat diverse forme: de la pietre de râu la obiecte de ceramică, flori sau mărgele colorate.

O legendă spune că soarele a coborât într-un sat la o horă în chip de fecior, iar un zmeu l-a răpit dintre oameni și l-a închis într-o temniță îndepărtată. Un tânăr s-a încumetat să pornească la drum și să salveze soarele. Drumul lui a durat trei anotimpuri: vara, toamna și iarna. Ajuns la castelul zmeului, a început o luptă care a durat zile în șir până când zmeul a fost doborât. Cu ultimele puteri, tânărul a eliberat soarele, care s-a ridicat sus pe cer, vestind lumii că s-a întors, iar natura a revenit la viață. Viteazul tânăr nu mai apucă să vadă primăvara, iar sângele lui înroșește zăpada. În timp ce zăpada se topea, ghioceii încep să răsară, iar de atunci tinerii împletesc un fir alb și unul roșu, pe care le oferă fetelor pe care le iubesc sau celor apropiați. Roșul amintește de culoarea sângelui tânărului și semnifică dragostea pentru tot ce este frumos și bun, iar albul amintește de ghiocel și semnifică puritate si sănătate.

Băieții primesc mărțișor de la fete în Moldova și Maramureș

În unele zone din România, copiii vor purta mărțișorul timp de 12 zile, iar apoi îl vor lega de ramurile unui copac tânăr. În alte zone, copiii vor purta mărțișorul până când vor vedea prima oară un pom înflorit.

În Transilvania, mărțișoarele se agață la uși si ferestre pentru ca să intre norocul și să iasă ghinionul. În Banat, fetele se spală cu zăpadă, de mărțișor, pentru a fi iubite mereu. Tot aici, dar și în Bucovina, fetele sunt cele care oferă mărțișoare băieților (în mod tradițional, mărțișoarele sunt făcute de ele însele).

Și în zona Moldovei și în Maramureș, pe 1 martie se oferă mărțișoare băieților de către fete, aceștia oferind, la rândul lor, fetelor mărțisoare de 8 martie.

- **Cum evaluați acest proiect?**
- Acest proiect este unul excelent. Toate activitățile au fost foarte interesante, iar elevii au fost foarte interesați de proiect.
- **Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?**
- În școala noastră, moștenirea intangibilă va fi mai vizibilă – pentru că am desfășurat deja activități de promovare a patrimoniului intangibil – și vom disemina această experiență cu alți profesori și elevi din școala noastră și din alte școli. Anul viitor vom continua să facem activități legate de moștenirea intangibilă.

Numele coordonatorului: Valentina Liurcă
Membrii echipei: Ioan Matei Duma, Maria Elena Samfira
Școală: Liceul Teoretic Dante Alighieri, București
Țară: România

Tradiția covoarelor din Stapar

Artizanatul tradițional este cea mai vizibilă, dar și cea mai sensibilă formă de prezervare a moștenirii culturale intangibile. Ca urmare a implementării cunoștințelor și a abilităților păstrate de-a lungul generațiilor, produsele meșteșugărești pot fi utilizate în viața de zi cu zi sau pot reprezenta o parte a unei tradiții sau muzici.

Indiferent de tipurile și rolurile lor, protejarea cunoștințelor și a abilităților meșteșugărești este o parte importantă a patrimoniului unei comunități.

Arta țesutului este înglobată într-un sistem valoros de cunoaștere, fiind unul dintre pilonii moștenirii culturale intangibile. Cunoașterea intangibilă a meșteșugului țesutului este asociată cu gestionarea durabilă a resurselor naturale, a sistemelor de credințe și a creativității, sisteme ce sunt transmise de la o generație la alta.

Țesutul tradițional, înscris în Registrul național al patrimoniului cultural imaterial al Serbiei, reprezintă reflectarea asupra legăturii dintre comunitate și mediu, datorită caracteristicilor geografice și regionale. Începând din anul 2012, în Registrul național al patrimoniului cultural imaterial au fost înscrise: confecționarea covoarelor în Stapar, localizată în orașul Stapar din nordul Voivodinei; confecționarea covoarelor în Pirot, ca parte a moștenirii locuitorilor din zona Pirot din sud-estul Serbiei; covoarele „Sjenica-Pešter", în sud-vestul Serbiei, în municipiile Sjenica, Tutin, Prijepolje, Nova Varoš, Priboj și Novi Pazar.

Tradiția fabricării covoarelor (kilim) la Stapar e transmisă de la o generație la alta, încă de la mijlocul secolului al XIX-lea. Locuitorii din Stapar își păstrează tradiția în cercul familiei și își învață copiii să iubească și să continue această tradiție încă de la cea mai fragedă vârstă. Cel mai utilizat motiv pentru covoare este un trandafir, un adevărat simbol al covorului de la Stapar.

„Trandafirul din Stapar"

Școala gimnazială „Branko Radičević" din Stapar are un rol important în conservarea tradiției fabricării covoarelor. Înainte de introducerea proiectului „Ziua de școală îmbogățită cu o schimbare", elevii din școală au participat activ la organizarea grupurilor de țesut, împreună cu membrii Asociației Femeilor „Trandafirul din Stapar" (Staparska ruža). Copiii au învățat cum se țese, au desenat modele de trandafiri și au participat la concursuri din cadrul grupului. Astăzi, studenții incluși în activitățile oferite prin proiectul „Ziua de școală îmbogățită cu o schimbare" pot participa la crearea unui covor, pot să împărtășească cunoștințele altor elevi și să prezinte informații privind fabricarea covoarelor de Stapar.

- **Cum evaluați acest proiect?**
- **O ocazie de a înțelege și mai bine importanța patrimoniului cultural imaterial. Mulțumim pentru ospitalitate!**
- **Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?**
- Cunoașterea acumulată și experiența valoroasă pe care elevii o iau cu ei după această vizită își vor găsi cu siguranță scopul. Aceștia o vor transmite colegilor de clasă, care vor aprecia și mai mult moștenirea noastră culturală și vor vedea semnificația pe care o are dincolo de granițele țării noastre, deoarece țesutul face parte din cultura și tradiția noastră și, prin urmare, este extrem de semnificativ și valoros.

Numele coordonatorului: Jelka Filipovic
Membrii echipei: Anastasija Stajsic, Darko Lukic
Școală: OS „Branko Radicevic", Stapar
Țară: Serbia

Sufletul națiunii ucrainiene

Moștenirea culturală a Ucrainei este extrem de bogată și complexă. Un fenomen unic, o adevărată perlă a artei populare ucrainene este pictura Petrykivka, inclusă pe Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității al UNESCO în 2003.

Pictura Petrykivka a apărut în jurul secolului al XVIII-lea, destinată decorării pereților casei. Ea continuă să prospere și să se dezvolte ca o formă de artă modernă. Are propriile particularități și ornamente caracteristice. Pictura Petrykivka a fost folosită pentru prima dată pe pereții înălțați ai casei rurale - „mazanka". În trecut, pictura Petrykivka a fost realizată exclusiv pe fundaluri albe, însă artiștii contemporani au folosit fundaluri de o varietate de culori, inclusiv negru, albastru, verde și roșu. De-a lungul timpului, pictura a încetat să mai fie doar una de perete, s-a trecut la hârtie, obiecte de uz casnic și a dobândit o valoare artistică independentă. Flori luminoase, boabe suculente, păsări fantastice – această listă poate fi recunoscută cu siguranță. În satul Petrykivka nu a existat niciodată iobăgie, aici se aflau cartierele de iarnă ale cazacilor. Prin urmare, oamenii aveau libertatea de gândire și puteau fi creativi. Această gândire este cea care impregnează Petrykivka – flori luminoase, scene vesele, cotidiene și absența negativității. În Petrykivka există multe tehnici și mijloace de desen diferite. Multe elemente picturale (cum ar fi petalele, tulpinile și fructele de pădure) sunt realizate printr-o singură lovitură de pensulă. Pentru unele elemente, cum ar fi fructele de pădure, artiștii folosesc degetul pentru a aplica vopseaua, rezultând o formă rotundă caracteristică, care este deschisă în centru și are un „inel" mai întunecat în jurul său. Pictura cu o valoare incontestabilă este cea în care rămâne amprenta creatorului. Există cunoscători ai picturii Petrykivka în întreaga lume, de aceea, satul Petrykivka din regiunea Dnipropetrovsk a devenit cunoscut în afara Ucrainei.

Cântecele Cazacilor

Ucrainenii sunt o națiune inspirată de muzică și cântece și nu este de mirare că al doilea element care a fost adăugat pe lista Patrimoniul Cultural Intangibil al UNESCO, în 2016, este reprezentat de Cântecele Cazacilor din regiunea Dnipropetrovsk. Melodiile au fost compuse de cazaci, povestind diferite detalii despre viața lor, bătălii cu inamici, tradiții și obiceiuri. Cântecele Cazacilor au animat spiritul războinic care i-a inspirat pe cazaci să lupte și să câștige. Dar au fost și note triste de rămas bun de la comunitate, rude și iubiți înainte de a merge la luptă. Imaginea unei mame, puterea ei interioară și sacrificiul de sine au avut o importanță deosebită în cântecele cazacilor. Melodiile ajută la păstrarea legăturii cu trecutul, să reamintească rădăcinile. Cântecele trecutului pot răspunde la multe dintre întrebările pe care le-am avut până acum, trebuie doar să ascultăm înțelepciunea veacurilor.

- **Cum evaluați acest proiect?**
- Acest proiect are o valoare deosebită pentru a acumula noi cunoștințe și experiență în domeniul cultural. Elevii au ocazia să studieze mai profund cultura proprie și să o transmită mai departe.
- **Cum veți valorifica această experiență în școli și în activitatea dvs. ulterioară în domeniul protejării și promovării patrimoniului intangibil?**
- Vom propune directorului nostru să pună în aplicare studiul patrimoniului intangibil al Ucrainei și al altor țări, ca parte a lecțiilor de Artă și Artizanat. De asemenea, putem organiza ateliere pentru a obține abilități practice.

Numele coordonatorului: Nadiia Kapralova
Membrii echipei: Mykhailo Kruts, Taisiia Pentiehova
Școală: Complexul Educațional Miguel de Cervantes nr 176, Kiev
Țară: Ucraina

© Ilie Tudorel

Patrimoniul cultural imaterial – cea mai fragilă parte a moștenirii naționale

Pentru întreaga omenire, problema patrimoniului cultural imaterial a început să fie conceptualizată abia atunci când a existat o presiune politică, la nivelul UNESCO, pentru schimbarea percepției asupra patrimoniului.

Autor:
Dr. Virgil Ștefan Nițulescu
Director Muzeul Țăranului Român

Tradițional, patrimoniul cultural era considerat, exclusiv, cel constituit din monumente istorice, situri arheologice, rezervații de arhitectură, muzee și patrimoniul deținut de acestea. Presiunea a venit din partea statelor aflate în curs de dezvoltare și care nu se puteau mândri cu palate, castele și catedrale, nici cu vaste situri arheologice, dar care înregistrau numeroase elemente de patrimoniu imaterial: tradiții, obiceiuri, limbi și dialecte vechi, ritualuri, muzică, dans și literatură orală, meșteșuguri unice etc. La prima vedere, pentru că acest patrimoniu nu era înregistrat nicăieri, la nivel mondial, statele în curs de dezvoltare păreau inferioare celor dezvoltate. Ulterior, s-a dovedit că această imensă bogăție este prezentă în toate țările lumii. Redactarea Convenției UNESCO pentru Salvgardarea Patrimoniului Cultural Imaterial a fost însoțită de un uriaș entuziasm, în jurul Globului, iar înscrierea unor elemente naționale în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității a devenit un obiectiv național în fiecare stat membru al UNESCO.

România a înscris șapte elemente în listă

România a fost unul dintre pionierii activității legate de Patrimoniul Cultural Imaterial în cadrul UNESCO, fiind a 30-a țară care a devenit parte a Convenției. Ulterior, România a adoptat o legislație națională specifică pentru protejarea și promovarea propriului său patrimoniu cultural imaterial, înființând și organismele naționale necesare. Am avut cinstea să reprezint România, ca vicepreședinte al Adunării Generale a Statelor Părți ale Convenției și ca mem-

Dr. Virgil Ștefan Nițulescu

bru în Comitetul Mondial al Patrimoniului Cultural Imaterial, la scurtă vreme după intrarea în vigoarea a Convenției și după începutul activității Comitetului. România a reușit să înscrie, așa cum bine se știe, șapte elemente în Listă, iar alte dosare se află în diferite faze de elaborare și avizare, la nivel național, dar și la cel al UNESCO.

Important, pentru România, însă, este ceea ce se întâmplă în țara noastră, dincolo de aspectul strict formal, declarativ și reprezentativ, mai exact de modul în care statul român sprijină, concret, pe cei care sunt purtătorii și transmițătorii obiceiurilor, tradițiilor și meșteșugurilor care fac parte din patrimoniul cultural imaterial național.

Patrimoniul cultural, obiectiv național

Aici, din păcate, trebuie să spunem că suntem, în continuare, datori față de concetățenii care fac parte din această categorie, pentru că, pentru acești oameni, conservarea unui element de patrimoniu cultural imaterial înseamnă nu doar un obiectiv național, ci și unul strict personal, fie pentru că ei duc mai departe o tradiție de familie (cum este cazul celor care practică ritualul Călușului, de exemplu), fie pentru că practicarea olăritului la Horezu sau producerea de scoarțe, după metode și tehnici tradiționale, reprezintă unica sursă de câștig și, deci, de supraviețuire pentru acele persoane. Tocmai în această privință, cred, România are cel mai mult de lucrat, de acum încolo. În fața unui val de produse, aparent, identice, dar realizate după tehnici industriale, în alte țări, uneori, foarte depărtate geografic, și care invadează piețele din țară, trebuie să luăm măsuri urgente de protejare a elementelor tradiționale din România, ceea ce reprezintă, implicit, adoptarea unor măsuri protecționiste în plan economic și comercial. Încă se lucrează la politicile și mecanismele pentru protejarea mărcilor tradiționale și a celor care le transmit.

Tezaure Umane Vii

Totodată, în ultimii ani, se constată o încetinire a ritmului măsurilor menite să protejeze și să promoveze patrimoniul cultural imaterial. Lipsa unei strategii naționale de dezvoltare în domeniul culturii, care să fie rezultanta dezbaterilor în interiorul Guvernului și care, în consecință, să ducă la niște urmări de ordin legislativ și administrativ având sprijinul autorităților centrale și locale, și care să fie și în asentimentul actorilor interesați din societatea civilă, este, de asemenea, una dintre cauzele acestei scăderi a interesului administrației în protejarea explicită a celui mai fragil patrimoniu al României. Îmbogățirea, anuală, a listei de Tezaure Umane Vii și eforturile constante ale unor instituții publice și organizații neguvernamentale interesate, prin misiunea lor, să apere acest patrimoniu nu sunt suficiente pentru a-i asigura existența și transmiterea la generațiile viitoare.

Tocmai din acest motiv, fiecare inițiativă menită să atragă atenția întregii societăți românești că avem datoria civică și morală de a ne proteja patrimoniul cultural imaterial, prin sprijinirea unor persoane care transmit, în mod direct, această moștenire, este nu doar binevenită, ci și strict necesară. Practic, eforturile pentru promovarea patrimoniului imaterial trebuie să iasă din sfera festivismului declarativ și să intre în cea a pragmatismului, pentru că România are nevoie de un sistem funcțional la putere maximă pentru protejarea celei mai fragile părți a patrimoniului național, aceea care se fundamentează pe viața oamenilor.

Ceată de călușari din comuna Beriu, județul Hunedoara.
Imagine realizată de fotograful Leopold Adler, în jurul anului 1920

Ceată de călușari din comuna Romos, județul Hunedoara.
Imagine realizată de fotograful Leopold Adler, în jurul anului 1920

Fotografii din Arhiva de Imagine a Muzeului Național al Țăranului Român

Vizită la Muzeul Țăranului Român

În data de 29 octombrie, participanții la întâlnirea internațională din cadrul Proiectului au făcut o vizită de documentare la Muzeul Național al Țăranului Român.

Muzeul Național al Țăranului Român se înscrie în familia europeană a Muzeelor de Arte și Tradiții Populare. Este un muzeu național aflat sub autoritatea Ministerului Culturii și Identității Naționale. Posesor al unor colecții de obiecte deosebit de bogate, adăpostit într-o cladire-monument istoric, în stil neo-românesc, practică o muzeografie cu totul aparte, care i-a prilejuit în anul 1996 onoarea atribuirii trofeului EMYA - European Museum of the Year Award. Stilul original de expunere se prelungește și în publicațiile muzeului, în acțiunile de tip Muzeul Misionar, Școala Satului sau în evenimente ca vernisaje, concerte, conferințe.

Vizită la Liceul Teoretic „Dante Alighieri”

Liceul Teoretic „Dante Alighieri” este o instituție publică situată în sectorul 3 din București, într-o zonă dens populată. În școală studiază 1.485 de elevi cu vârste cuprinse între 6 și 19 ani, aparținând mai multor naționalități: români, italieni, turci, arabi.

Instituția funcționează ca un centru multicultural, cu o ofertă diversificată, beneficiind de echipamente didactice moderne și de spațiu pentru servicii culturale și sociale.

În data de 30 octombrie, participanții la întâlnirea internațională din cadrul Proiectului au făcut o vizită de documentare la această instituție de învățământ. Au fost onorați cu un mesaj de salut din partea doamnei prof. Dan Maria, directorul liceului, au participat la o scurtă prezentare pe tema patrimoniului intangibil din România și au avut întâlniri și discuții cu cadre didactice și elevi români.

Vizite la muzeele prahovene

Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, înființat în anul 1955 prin strădania ctitorului muzeelor prahovene, prof. Nicolae Simache, este astăzi o prestigioasă instituție de cultură, care, prin cele 17 secții muzeale deschise publicului, valorifică creații materiale și spirituale din patrimoniul prahovean, național și universal.

În data de 31 octombrie, participanții la întâlnirea internațională din cadrul Proiectului au făcut o vizită de documentare în incinta următoarelor secții muzeale: Muzeul Ceasului Nicolae Simache, Conacul Bellu, Muzeul de Etnografie al Văii Teleajenului din Vălenii de Munte.

Muzeul Ceasului, înființat în anul 1963 de către profesorul Nicolae Simache, este unic în rețeaua muzeelor din România, ilustrând evoluția mijloacelor de măsurare a timpului pe o perioadă de peste 400 de ani, de la mijlocul secolului al XVI-lea până în prima jumătate a secolului XX.

Conacul Bellu, construit într-un timp cu iz romantic, amplasat într-un cadru feeric, purtând un nume legat de mari creatori de cultură, este un monument reprezentativ de arhitectură românească.

Muzeul de Etnografie al Văii Teleajenului din Vălenii de Munte este consacrat unui domeniu tradițional și anume acela al țesăturilor din lână, care, pe lângă caracterul lor funcțional, au avut și unul decorativ.

Povestea unui meșter cioplitor în lemn

Sunt fascinată de tradițiile populare pentru că ne apropie de lucrul autentic, realizat cu dăruire și dragoste pentru frumos. Meșterii populari ne învață să prețuim tradiția populară și fiecare meșteșug realizat cu pasiune.

Pentru că sunt interesată de tradiții și meșteșuguri tradiționale, am vorbit cu domnul **Viorel Marian (foto),** de la care am aflat cum devine lingura artă.

L-am întâlnit la Muzeul Național al Satului, la târgul de meșteri populari, pe 29 iunie, cu o colecție de linguri de forme diferite realizate din lemn.

Domnul Viorel Marian este din Fălticeni, județul Suceava. Dumnealui ne povestește cum a început să cioplească linguri: *„Un prieten de-al meu care cioplea linguri de un an și jumătate m-a sfătuit să încerc să cioplesc și eu. Am început cu cruciulițe”.*

După ce a făcut sute de cruciulițe și linguri, a fost recomandat Muzeului de Etnografie din Sibiu și a început să primească invitații la târguri în țară.

„Am văzut mulți meșteri care lucrau tot felul de obiecte, dar m-a atras lingura. Lingurile au valoare utilitară, estetică și spirituală”, a adăugat acesta.

Obiectele sunt realizate din lemn de plop și lemn de cireș. Fiecare lingură este reprezentată printr-un simbol.

„Aceste modele nu erau puse la întâmplare. Am discutat cu unii meșteri mai în vârstă și cu etnografii. M-au invitat la târguri de la muzee din diferite zone și am aflat simboluri din zonele respective. La simbolurile solare știu peste 20 de variante pentru cercul vieții sau pentru lingura mirilor”.

Simbolurile solare reprezintă divinitatea și se puneau pe obiecte cu scopul de a-l proteja pe cel care folosea obiectul respectiv.

Cercul vieții este un simbol format dintr-o pasăre (aerul), dintr-un șarpe (pământul) și dintr-un pește (apa) care se transformă unul pe celălalt, astfel ciclul vieții fiind la nesfârșit.

Lingura mirilor (îngemănată) era folosită o singură dată în viață, în noaptea nunții, când mirele și mireasa mâncau din aceeași strachină cu aceeași lingură. Semnificația era ca cei doi să fie uniți și să se iubească tot restul vieții ca în noaptea nunții.

Meșterii populari îmi dovedesc încă o dată că iubirea trebuie să ne călăuzească în viață, prin răbdare, zâmbet și povești frumoase pe care nu te mai saturi să le asculți. ***(Turcu Roxana, Social Worker)***

Expoziția copiilor

Fiecare echipă participantă la Proiect a pregătit fotografii, afișe, desene, obiecte realizate manual într-o varietate de tehnici și materiale de lucru. Aceste creații personale au fost expuse pe timpul conferinței și la sediul CNR UNESCO.

Vizită la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”

În data de 30 octombrie, participanții la întâlnirea internațională din cadrul Proiectului au făcut o vizită de documentare la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”.

Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” este o instituție de prestigiu pe scena culturală românească, școală pentru specialiștii în domeniu și pentru începători, „centru de excelență” în promovarea patrimoniului cultural material și imaterial.

„Zestrea Vie Românească” - Expoziție de artă fotografică

Expoziția personală de artă fotografică „Zestrea Vie Românească” semnată de Ilie Tudorel își propune să promoveze în rândul iubitorilor de cultură din țară și din străinătate cele mai importante valori ale patrimoniului nostru cultural tradițional.

Autor:
Ilie Tudorel

Turneul acestei expoziții a început în anul 2018, fiind dedicat Centenarului Marii Uniri de la 1918. Aceasta parcurge toate regiunile istorice ale României Mari, fiind expusă în centre culturale și muzee, în regiuni istorice ca Maramureș și Transilvania, ajungând în cele mai importante centre ale diasporei românești din Europa și din lume.

Obiectivul expoziției este de a prezenta publicului larg valorile recunoscute pe plan mondial ale patrimoniului cultural tradițional tangibil și intangibil al României. Este vorba despre acele valori patrimoniale românești care ne diferențiază cultural de alte popoare și ne fac mândri că suntem români, mai ales acum, când are loc un proces de globalizare și de nivelare a valorilor.

O frescă a identității tradiționale românești

UNESCO și Uniunea Europeană încurajează inițiativele prin care cetățenii să se implice în ampla cunoaștere a patrimoniului cultural, prilej cu care se va consolida sentimentul de apartenență la un spațiu cultural comun, atât european, cât și mondial, cu respectarea diversității culturale și a elementelor de unicitate ale fiecărui popor în parte.

Expoziția de artă fotografică „Zestrea Vie Românească” prezintă într-un număr de peste 90 de lucrări valoroase, elemente ale tradițiilor, datinilor și obiceiurilor din cadrul patrimoniului cultural tradițional tangibil și intangibil (inclusiv UNESCO) al României.

Fotografiile reprezintă o frescă elocventă a identității tradiționale românești, cuprinzând imagini despre portul popular, meșteșuguri și ocupații rurale tradiționale ro-

mânești, meșteri populari, sărbători și manifestări folclorice, tradiții și obiceiuri de Paști, Crăciun și Anul Nou, obiceiuri agrare, jocul și dansul popular, botezul, nunta și înmormântarea tradițională românească etc.

Redescoperirea tradițiilor românești

Un loc important îl ocupă fotografiile dedicate marilor personalități declarate oficial „Tezaur Uman Viu" și, mai ales, celor mai reprezentative tradiții si meșteșuguri tradiționale românești prezente pe Lista Patrimoniului Mondial Intangibil UNESCO.

Toate aceste fotografii color, realizate la un înalt nivel artistic, se constituie într-o oglindă vie a bogăției culturale de care dispune poporul român. Ele pot fi un important vector de promovare a turismului cultural și a etno-turismului din România. Iată de ce „Zestrea Vie Românească" este o provocare de a redescoperi minunatele tradiții românești, de a cunoaște noi oameni și locuri, îmbogățindu-i pe vizitatori cu numeroase informații culturale și spirituale.

Este momentul ca toți românii să cunoască și să aprecieze această inestimabilă avuție națională și europeană, reprezentată de patrimoniul cultural tradițional al României.

Spiritul românesc trăiește!

Cu o nouă viziune asupra patrimoniului tradițional vom putea face din acesta o resursă importantă de dezvoltare personală și comunitară prin conservare, protejare, promovare și valorificare adecvată. Atâta timp cât zestrea tradițiilor noastre este păstrată vie în conștiința națională, „Spiritul Românesc" trăiește!

Patrimoniul cultural tradițional al României este o bogație care, venind de la strămoșii noștri daci și străbătând cu succes veacurile, este o parte integrantă a identității poporului român și, totodată, o valoare universală.

Se cuvine să-l cunoaștem, să-l păstrăm, să-l punem în valoare și să-l transmitem generațiilor viitoare! Tradițiile strămoșești au darul de a uni românii!

De aceea, expoziția personală de artă fotografică „Zestrea Vie Românească" prezintă patrimoniul tradițional românesc la confluența dintre trecut și viitor, într-un context atât de important pentru toți românii. Numai așa tradițiile românești nu se vor pierde!

Fotografii: Ilie Tudorel

Ilie Tudorel, activitatea artistică

Artistul fotograf Ilie Tudorel este din Baia Mare, județul Maramureș, România. S-a născut în 9 octombrie 1961 la Ardud, județul Satu Mare. Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici (U.A.P.) sucursala Baia Mare și al Asociației Internaționale „Euro Foto Art". Este președinte al Clubului Foto-Video din cadrul O.N.G. Asociația „Millennium" din Baia Mare.

Artistul a fost prezent în 122 expoziții de artă fotografică, dintre care 63 de expoziții personale și 59 expoziții de grup, în diverse așezăminte de cultură din Belgia, China, Polonia, Ungaria, Ucraina și România. Aceasta intensă activitate expozițională a fost reflectată în numeroase publicații scrise din țară și din străinătate precum și în presa online. În anul 2015, i s-a acordat „Premiul de Excelență " de către revista „Gazeta de Maramureș ". În anul 2019, i s-a acordat titlul de „Ambasador al turismului" pentru merite deosebite în promovarea culturii tradiționale de către Consiliul Județean Maramureș. În prezent, lucrează și participă la proiecte de artă fotografică în România și în străinătate.

ORGANIZER:
ROMANIAN NATIONAL COMMISSION FOR UNESCO

ANI MATEI, Secretary General
IULIA JUGĂNARU, Financial Director
CRISTINA BUTESCU,
Expert, project coordinator
DANIELA POPESCU, Expert
IRIS CONSTANTIN, Expert
CRISTINA MOLEA,
Assistant of the Secretary General

Volunteers:
RICHARD ANTONIO JUGĂNARU,
RALUCA MARIA FLOREA,
DARIA-ALEXANDRA BĂDESCU,
ALEXANDRA COJOCARU

Participants:
IOANA FRUNTELATĂ, Associate Professor, Faculty of Letters, University of Bucharest, Senior scientific researcher, Institute of Ethnography and Folklore, „Constantin Brăiloiu", Romanian Academy
CORINA POPESCU, Associate Professor, Department of Cultural Studies, Faculty of Letters,University of Bucharest
OLESEA GÎRLEA, Scientific Researcher, Director, Center for Literature and Folklore, Bogdan Petriceicu-Hasdeu Institute of Romanian Philology of the Ministry of Culture Education and Research, Republic of Moldova
MARGARETA CERCELARU, Professor, "Nicolae Romanescu" Secondary School Craiova
TURCU ROXANA, Social Worker
ILIE TUDOREL, photo artist

BULGARIA
Ms. DESISLAVA VUTOVA, team coordinator
Ms. TEODORA TIHOMIROVA ILIEVA
Ms. EVDOKIA DELYANOVA DZHIGOVSKA

NORTH MACEDONIA
Ms. ANGELINA DAMJANOSKA NAUMOSKA, team coordinator
Ms. NADICA KRSTEVA
Mr. VIKTOR STOIMENOVSKI

REP. OF MOLDOVA
Ms. TATIANA MIROSNICENCO, team coordinator
Ms. BIANCA IUSTINA MERIACRE
Ms. MARIA EUDOCHIA MALCOCI

MONTENEGRO
Ms. SLAVICA STUPIC, team coordinator
Ms. FRANKA PERUDINI
Ms. LUKA MJESECEVIC

SERBIA
Ms. JELKA FILIPOVIC, team coordinator
Ms. ANASTASIJA STAJSIC
Mr. DARKO LUKIC

UKRAINE
Ms. NADIIA KAPRALOVA, team coordinator
Ms. TAISIIA PENTIEHOVA
Mr. MYKHAILO KRUTS

ROMANIA
Dante Alighieri Theoretic High-School Bucharest, Director Prof. Dan Maria
Prof. VALENTINA LIURCA, team coordinator
IOAN MATEI DUMA
MARIA ELENA SAMFIRA

Goethe German College Bucharest, Director Prof. Ramona Costache
Prof. ELIZA DUMITRESCU, team coordinator
MIHNEA BREBEANU
DURSCH CHANTAL ANTONIA
MARINA DAVID

Octav Onicescu National College Bucharest Director Prof. Marcela Gratianu
Prof. ROXANA ZANEA, team coordinator
ALEXANDRA ZAHARIUC
REBECA MINA
ANDREEA OLARU, MARIA SAIOC

PARTNERS:

TVR

MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE PRAHOVA

COLEGIUL GERMAN GOETHE
COLEGIUL NAȚIONAL OCTAV ONICESCU
LICEUL TEORETIC DANTE ALIGHIERI
Asociația MILLENNIUM Clubul Foto-Video
RESIDENCE HOTELS BUCHAREST
PEUGEOT CITROËN DS AUTOMOBILES
TRUST MOTORS IMPORTATOR OFICIAL